

Tohonya-Kuriszlán ösvény

Jelzése: sárga sáv

Hossza:

1-es útvonal: kb. 4 km

2-es útvonal: kb. 6 km (a 12. állomástól)

Bejárásához szükséges idő:

1-es útvonal: kb. 2,5-3 óra

2-es útvonal: kb. 3-3,5 óra (a 12. állomástól)

A két körtúra az Aggteleki Nemzeti Park sajátos tájképi értékeivel, a karsztos felszín formavilágával és legjellemzőbb élőhelyeivel ismerteti meg a látogatót. A 12. állomáson választhatunk a rövidebb és a hosszabb túra közül. A hosszabb, 2-es körtúrát azoknak ajánljuk, akik szeretnék megismerni a tájhasználat történetével (állattartás, szántóföldi művelés, szőlő- és gyümölcsstermesztés, erdőgazdálkodás, szénégetés)

Az élővilág zavartalansága és a saját biztonsága érdekében kérjük ne térjen le a kijelölt útvonaltól. A tanösvény végig járása saját felelősségre történik! A kutyával túrázókat kérjük, hogy kedvenceiket pórázon sétáltassák! Biztonságos túrázást és kellemes időtöltést kívánunk.

1. Tájékoztató térkép

Mielőtt nekivág az ösvény bejárásának, kérjük figyelmesen tanulmányozza az útvonaltérképet. Az ösvényt a térség turistaújtait jelölő (Cartographia) térképek is tartalmazzák.

Aggteleki Nemzeti Park Kúria Oktató Központja

Az egykori kismemesi kúria épületében folyó környezeti nevelési tevékenység fő célja a térségben élő, illetve az ide látogató gyermekek és felnőttek természetvédelmi szemléletformálása, környezettudatos magatartásra nevelése. A Kúria udvarában kapott helyett az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság hucul lovasbázisa.

2. Egykori irtásrét a falu felett

Emberi beavatkozás nélkül az Aggteleki-karsztot szinte teljesen erdő borítaná. A kaszálók, a legelők és a földművelésre alkalmas területek kialakításához, az épületfa és a tűzifa kinyeréséhez fakitermelésre volt szükség. Így módon nagymértékben átalakult a térség erdeinek szerkezete, valamint jelentős kiterjedésűek azok az élőhelyek, amelyek az irtások helyén alakultak ki.

3. Erdős töbör

Az Aggteleki-karszt leggyakoribb és legjellemzőbb felszíni karsztformája a töbör, mely a mészkő oldódása révén képződő kerek vagy ovális mélyedés. Az oldódás és a mélyülés egymást erősíti kialakulása során. Mérete változó, mélysége és átmérője a néhány métertől a több száz méterig terjedhet. Ez a töbör egy gyertyános-tölgyes erdőben jött létre, innen kapta nevét. Az erdőnek kettős lombkoronaszintje van, a *kocsánytalan tölgy* koronája feljebb, a *gyertyáné* pedig lejjebb helyezkedik el, így lombfakadás után szinte teljesen elzárják a fény útját. Emiatt cserjéket alig találunk. Kora tavasszal, amikor még sok fény jut az erdő belsejébe, hagymás-gumós növények pl. *hóvirág*, *bogláros szellőrózsa*, *keltikék* alkotnak színpompás virágszőnyeget, majd nyár elejére szinte nyomtalanul eltűnnek. Ezután már csak a *kapotnyak* haragoszöld foltjai, a szálanként előforduló *turbánliliom* és *madárfészek-kosbor* díszítik az erdő alját.

4. A Szabó-kút nyelője

A Szabó-kút nyelője egy meglehetősen kisméretű töbör alján helyezkedik el, ahol a víz a töbör alján nyíló repedést tölcsérré tágította, ezt nevezzük víznyelőnek. Az ide folyó időszakos vizek ezen a tölcsérszerű járaton a mélybe kerülnek. Környékén facsoport nő, a környező lejtőkről lefolyó vizek által összehordott vastag talajréteg itt szinte mindig nedves. A nyelő vize a Tohonya-völgybe, az innen néhány száz méterre lévő Szabó-kútba kerül.

5. Az ősi forrás helye

A Szabó-kút nyelőjének vize egykor valószínűleg nem jutott el a Szabó-kútba, hanem az előttünk lévő fal tövében látható forrasszájakon lépett a felszínre. Ezt a feltételezést igazolja a nyílásokban érezhető huzat, amely mélybe vezető, hosszabb járatra utal. A Tohonya-völgy további bevágódásával a víz ma már mélyebb ponton, a jelenlegi völgytalpnál lép ki a karsztból.

6. Mésztufagát

A Kis-Tohonya-forrásból érkező Tohonya-patak mészből gazdag vize a mederlépcsőkön - vagy gallyakból és növénytörmelékéből képződött gáton - átbukva szétporlik, aminek következtében a vízcseppekből széndioxid illan el, s egy kis mésztufa válik ki. Az állandóan növekvő „építmény” egyre nagyobb energiával porlasztja az ütköző vizet, így egyre magasodó mésztufagát épül. A karsztforrásoknál a növényzetre kicsapódó mésztufa erősen likacsos, üreges szerkezetű. Mivel édesvízből válik ki, édesvízi mészkőnek is nevezik, ill. itt az Északi-középhegységben darázs-kőnek is, ami utal a lyukacsos szerkezetére.

Vigyázat, az ösvény a patak túloldalán halad tovább, itt keljen át rajta!

7. Tohonya-szurdok

A szurdok cikk-cakk vonala egymást metsző törésekre utal. A szurdokerdő a szűk, meredek, sziklás falú völgyalak jellegzetes társulása. Jellemző a hűvös levegő, a kevés napfény és a magas páratartalom. A Tohonya-szurdok rövidege és beékeltsége miatt a szurdokerdő növény- és állatvilága keveredik a gyertyános-tölgyes erdők fajaival. Sokféle páfránnyal találkozhatunk, mint pl. az édesgyökerű páfrány, aranyos fodorka. A kora tavasszal bővizű patak partján hegyi billegetőket figyelhetünk meg.

A szurdok végén, a vízmű területet elhagyva, balra forduljunk élesen a jelzést követve, és haladjunk felfelé a lovászösvényen! Ha egyenesen továbbmegyünk a 8. állomáshoz érünk, a Nagy-Tohonya forráshoz, mely a Kossuth barlang bejáratánál található. Innen azonban vissza kell fordulnunk, hogy a lovászösvényen felkapaszkodhassunk.

9. Lovászösvény

A meredeken felfutó ösvény mentén ízelítőt kaphatunk a karsztra oly jellemző élőhelytípusról, ahol csak vékonyan borítja a kibukkanó alapkőzetet talaj. A hamar kiszáradó, napsütésnek kitett, sziklás gyepek jellemző pozsgás növényeivel *kővirózsa- és varjúháj fajokkal* találkozhatunk itt. Az ösvény két oldalának becserjésedő felszínein elszórtan *molyhos tölgyeket* is láthatunk.

10. Hucul ménés

A szemközti karám a hucul lovak szállása. A hucul ló sok ősi jegyet őriz: ilyen például a hát közepén futó sötét csík (hátszík) és a zebra szerű csíkok a lábakon. Nevét egy kárpáti népcsoporttól kapta. Igénytelen, teherbíró, nyugodt vérmérsékletű ló. Kiválóan alkalmas kocsizásra, gyermeklovagoltatásra és terápiás célokra. A nemzeti parkban történő tenyésztés jelentősége, hogy egy ősi, megőrzésre érdemes fajtát itt csaknem autentikus körülmények között lehet fenntartani, miközben ezzel nagy kiterjedésű legelőterület fennmaradása is megoldódik.

11. Köves-bérc

A területen végig tekintve erdőtlen fennsíkot látunk, magas fűvel, a tavaszi és nyári időszakban rengeteg virággal, amely számos lepkének és madárnak nyújt táplálkozó és búvóhelyet. Már kora tavasszal a *tavaszi hérics* és a *leánykőköröcsin* színezi a rétet. Szinte folyamatosan megfigyelhető a tövisszűrő gébics, a *cigány csaláncsúcs* és az *erdei pacsirta*. Ragadozó madarak közül gyakran találkozhatunk *egerészölyvvel* és a *hájával*.

12. Pillantás a Nagy-oldalra

Az Aggteleki Nemzeti Parkot az UNESCO 1979-ben Bioszféra rezervátummá nyilvánította. A nemzeti park egyik legértékesebb területe - és egyben a bioszféra rezervátum magterülete - a

Nagyoldal, mely a hegység legmagasabb mészkőrögének (Fertős-tető, 604 m) fennsíkján és meredek déli lejtőjén helyezkedik el. A hegy alján található lankásabb lejtőt viszonylag vastag talaj fedi, rajta melegkedvelő tölgyes erdő található. A meredekebb részen és a hegy gerincén karsztbokorerdőt, sziklagyep és lejtősztyepp mozaikszerűen elhelyezkedő foltjait láthatjuk. A gyepek sok értékes növényfaja közül a veszélyeztetett európai fajokat bemutató Vörös Könyvben is szereplő *osztrák sárkányfű* mindenképpen említésre érdemes.

Itt választhat, hogy a rövidebb 1-es, vagy a hosszabb 2-es útvonalon folytatja tovább a túrázást.

13. Legeltetés a karsztton (1-es útvonal utolsó állomása)

Az Aggteleki-karszt területén erdőirtásokon alakítottak ki kaszálókat és legelőket. A hagyományos állattartás eltűnésével ezek a gyepterületek átalakulnak: a kaszálók és a legelők gyomosodnak, cserjésednek, majd újra beerdősülnek. A bokrok közötti gyeppen gyakori a *Szent László-tárnics* és a *szártalan bábakalács*.

14. Kuriszláni volt szénatároló

A térség településeiben egykor élt állattároló téli takarmányigényét a dűsfűvű hegyi kaszálókról biztosították. A széna tárolására a kaszálókon a felvidéki táj arcúlatához tartozó deszkafalú szénarakodókat építettek. Ezek gyakran fal nélküli, lábakon álló épületek, szilárd tetővel.

15. Szénégető hely

A szénégetés a 19. sz. eleje óta volt kenyéradó háziipar a Kárpát-medence erdős vidékein. A tökéletesen simára egyengetett tisztásokon a hosszú hasábokra darabolt fát szabályos rendben felállították. A boksát földdel betakarták. Lassan, 8–12 napig izzott. Ezután a földet lehúzták róla, hogy teljesen kialudjon. Ma már kihaltak tekinthető a térségben ez a tevékenység.

16. Szőlő-tető

Még az Árpád-korba visszanyúló gazdálkodási forma volt a ritkásra telepített gyümölcsös, melynek gyepes talaját rendszeresen kaszálták. Így mesterségesen bár, de egy természetközeli erdőssztyeppre sokban hasonló növényzeti szerkezet jött létre. Tavasszal és kora nyáron mesébe illő virágos rétek veszik körül a kicsiny pinceépületeket. A májusban virágzó *piros kígyószisz* nem ritka növénye ezeknek a sok rovarnak is otthont adó réteknek.

17. Jósvafői Szőlőhegy, Kónya-tető

Hajdanán a környék települései közelében elterülő déli kitettséű, melegebb lejtőkön szőlőültetvényeket műveltek. A 19. századi filoxéra vész után szőlőt már csak saját fogyasztásra ültettek, a kivágott tőkék helyére pedig többnyire helyi fajtákból álló gyümölcsösöket telepítettek.

18. Pincesor

A szőlőhegyi dűlőutak mentén számos apró pinceépülettel találkozhatunk, melynek többsége ún. présházás lyukpince: a felszín alatti boltozott, vagy vájt pince fölé felmenő falú présházat építettek. Az egykori határjelző kőmezsgyék maradványai a mai napig fellelhetők a környéken.

19. Jósua-völgy

A völgyekben és a lankás, vastagabb talajréteggel borított „fennsíki” részeken egykor szántóföldi művelést végeztek. A hagyományos, ún. nadrágszíjparcellás, vegyszermentes művelés a mai napig több helyen fennmaradt, így még ma is találkozhatunk azokkal az egykori szántóföldi gyomokkal (pl. konkoly), melyek az ország nagy részéről eltűntek a nagyüzemi gazdálkodás eredményeképpen.

A műútra kiérve jobbra folytatva utunkat, visszaérkezünk Jósvafőre.